

OSMANLI İSTANBULU

X

editörler

Feridun M. Emecen – Ali Akyıldız

OSMANLI İSTANBULU X

X. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri
25-26 Mayıs 2024, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

editörler

Feridun M. Emecen

Ali Akyıldız

Genel Yayın No: 2
Sempozyum Dizisi: 1

OSMANLI İSTANBULU

X. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu, Bildiriler

proje yönetimi
Mustafa Sinanoğlu

düzenleme kurulu
Feridun M. Emecen (başkan), Ali Akyıldız (başkan yardımcısı),
Cengiz Yolcu (akademik sekreter)
Ali Karabacak (idari sekreter), Alphan Akgül,
Özlem Çaykent

editörler
Feridun M. Emecen
Ali Akyıldız

yayın koordinatörü
Ali Karabacak

grafik tasarım
Coşkun Yıldırım Türk

kapak tasarımı
Ümit Ünal

basım tarihi
2025

ISBN 978-605-9437-64-6

basım yeri
TDV Yayın Matbaacılık
TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11
Yenimahalle / Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 (pbx) Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 48058

Emecen, Feridun M. (ed.)
Osmanlı İstanbulu-X / Feridun M. Emecen, Ali Akyıldız (ed.). - İstanbul : İstanbul 29
Mayıs Üniversitesi, 2025.
536 s. ; fot. ; 23,5 cm.
ISBN 978-605-9437-64-6
1. İstanbul (Türkiye)_Tarihçe 2. Osmanlı İmparatorluğu_Tarihçe
956.21 DC 20

İçindekiler

- 7 SUNUŞ • MUSTAFA SİNANOĞLU, REKTÖR
- 9 TAKDİM • FERİDUN M. EMECEN – ALİ AKYILDIZ
- 11 YUNUS EMRE AYDIN
*Rus Oryantalist İ. N. ve Onun Osmanlı İstanbul'nda
Ramazan ve Ramazan Bayramı Hakkındaki Notları*
- 21 AHMAD GULİYEV
*Reception, Display, and Representation: Exotic Animals in
Early Modern Istanbul*
- 33 ALİ AKYILDIZ
30 Eylül 1913'te İstanbul'da Meydana Gelen Ölümçül Seller
- 47 OĞUZ SATIR
Kaza mı, Sabotaj mı? 1917 Haydarpaşa İnfilâkı
- 79 MEHMET DEMİRTAŞ
*1189 (1775-1776) Tarihli Bir Narh Defterine Göre Sarayın Bir
Senelik Mutfak Harcamaları*
- 93 MEHMET DEMİRYÜREK
*Nizâm-ı Cedid İstanbul'nda Sultan ve Kahve: "Bahaya
Satılmasına Rızam Yoktur" (1789-1806)*
- 115 HASAN ALİ ÇAKMAK
*II. Abdülhamid'in İkbali Behice Hanımefendi'nin İstanbul'da
Yalnız Yaşama Emeli ve İttihatçılarla Amansız Mücadelesi
(1909-1914)*
- 133 GALİP ÇAĞ
*Klasik Çağın Sonunda Bir Toplu Taşıma Sorunu: Üsküdar-
İstanbul Kayık Taşımacılığında Aksaklıklar ve Devlet
Müdahalesi (1564-1596)*
- 143 LEVENT DÜZCÜ
Şirket-i Hayriye Vapurlarında Yolcular
- 181 ONNİK JAMGOCYAN
Le Tarif Douanier Russo-Turc De 1782

- 225 NEJLA DOĞAN
Üsküdar Mahkemesinde Vakıf Oluşturma Pratiği: Şer'iyye Sicilleri Işığında Bir İnceleme
- 243 AYHAN PALA
Osmanlı İstanbulu'nda Müslümanların Gayrimüslimlerle Evlenmeleri
- 253 NİLAY ÖZLÜ KARACA
Birinci Dünya Harbi'nde Medine'den İstanbul'a Getirilen Kutsal Emanetler ve Uluslararası Yankıları
- 267 ERGÜN HASANOĞLU
İstanbul Bulgar Kapıkethüdahğı (1879-1909)
- 291 ÖZDE ÇELİKTEMEL
Osmanlı İstanbulu'nda Savaş ve Sinema
- 305 SEMA KÜÇÜKALIOĞLU ÖZKILIÇ
Osmanlı Deniz Taşımacılığında Bir Islah Çabası Olarak Şirketleşme Meselesi
- 347 SADIK MÜFİT BİLGE
Osmanlı İstanbulu'nda Ev ve Mutfak Eşyası Üreten ve İşleyen Üç Esnaf Grubu (Bakırcı, Kazancı, Kalaycı Esnafı)
- 381 İLHAMİ YURDAKUL
Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketinin İmtiyaz Sahasına Göksu Bendi İçme Suyunun Dağıtımı (1894-1904)
- 407 SEVVAS E. TSILENIS
Aslen İstanbullu Bir Yunan Sefirinin Anılarında Osmanlı Başkentinde Sosyal ve Kültürel Hayat (1869-1871)
- 425 YÜKSEL KAŞTAN
Bazı Alman Gazeteleri ve Almanca Eserlerde İstanbul Algısı (1881-1922)
- 465 VURAL GENÇ
Osmanlı Payitahtında Bir Safevi Rehinesi: Haydar Mirza
- 497 HAVVA ÖNALAN
İstanbul'dan Lizbon'a: Sultan III. Ahmed'in Rüyası ve sair Hadiseler Üzerine Havadisler
- 505 KÜBRA FETTAHOĞLU
İstanbul Basımında Siyasi Anlatı Aracı Olarak Astronomi İmgeleri

İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığı (1879-1909)

Ergün Hasanoğlu

Giriş

Bulgaristan Prenslığı'nin kurulmasına 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşması ile karar verildi. Bulgaristan, bahsi geçen antlaşmanın 1. maddesine göre padişaha bağlı, Osmanlı Devleti'ne vergi verir özerk bir prenslikti.¹ Bu, iki hükümet arasındaki siyasi ilişkilerin ne düzeyde olması gerektiğine işaret eden ana maddeydi. Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Prenslığı arasındaki ikili siyasi ilişkileri tesis edecek kurumların statüleri bu madde temelinde belirlendi. Keza aynı şekilde görevli kişilerin ünvanları bu doğrultuda verildi. Süzeren-vasal ilişkisi bağlamında Sofya ve İstanbul'da elçilik veya sefaretin olması mümkün değildi. Bu sebepten dolayı Sofya'da Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan Komiserliği², İstanbul'da Bulgaristan Prenslığı'nin Kapıkethüdalığı açıldı. Bulgaristan Komiserliğinde vazifeli en yüksek düzeydeki görevli kişi komiser, Bulgar Kapıkethüda-
.....

1 Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri, Cilt: I (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1953), s. 404.

2 Bulgaristan Komiserliğiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Mahir Aydın, "Bulgaristan Komiserliği," *Belgeler*, XVII/21 (Ocak 1996), s. 71-120.

lığında vazifeli en yüksek düzeydeki görevli kapıkethüdası ünvanına sahipti.

Bu çalışmanın odak noktası, 1879 ile 1909 yılları arasında faaliyet yürüten İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığıdır. Bu kurum, Bulgarlara ait Osmanlı Devleti sınırları içerisindeki en üst seviyedeki siyasi müessese olma özelliğine haizdir. Çalışmanın amacı, Bulgar Kapıkethüdalığından genel hatlarıyla bahsedip Bulgaristan Prenslığı ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilere doğrudan yansıyan dönemin öne çıkan olayları ışığında İstanbul'da görev yapmış Bulgar diplomatlardan kısaca söz etmektir. Bu çalışmanın spesifik hedefi ise sunulacak bilgiler temelinde Berlin Antlaşması maddeleri çerçevesinde hareket edilip edilmediğini göstermektir. Öyle ki Bulgaristan Prenslığı yetkilileri, çok defa eylem ve girişimleriyle kendilerini kısıtladığını düşündükleri Berlin Antlaşması'nın hükümlerine riayet etmeyerek bağımsız bir devletin idarecisi refleksiyle hareket etmişlerdir. Çalışmada, belirlenen hedef doğrultusunda umumi bir tablo çizilmeye çalışılacaktır.

1. İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığının Açılması

Bulgaristan Prenslığı'nin hareket çizgisini tayin eden kurulmasına vesile olan Berlin Antlaşması'ydı. Bu antlaşmanın 4. maddesi, Tırnova'da toplanacak Bulgar Meclisinin bir prens belirlemesinden önce Prenslığın işleyişi hakkında bir nizamname hazırlamasını söylemekteydi.³ Dolayısıyla bu amaç gözetilerek bir nizamnamenin yazılmasına dair müzakereler 22 Şubat 1879 tarihinde başladı. İlgili nizamname, yapılan görüşmelerin tamamlanmasının ardından Bulgar Meclisindeki vekillerin imzasıyla 28 Nisan 1879 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girdi.⁴ Yüz altmış dokuz maddeden oluşan bu nizamnamede yönetim şekli, prensin yetkileri, kurumların işleyişi, iç ve dış ilişkilerde yürütülecek siyaset, ahalinin hak ve hukukuyla yükümlülükleri ve sair yer almaktaydı.⁵

.....

3 Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, s. 407.

4 Neriman Ersoy Hacısalıhoğlu, "Bulgaristan Prenslığı'nde İlan Edilen İlk Anayasa: Tırnova Anayasası," *Eski Çağ'dan Günümüze Yönetim Anlayışı ve Kurumlar*, ed. Feridun M. Emecen, (İstanbul: Kitabevi, 2009), s. 110.

5 *Bulgarskite Konstitutsii i Konstitutsionni Proekti*, s1s. Veselin Metodiev i Liçezar Stoyanov, Vtoro Preraboteno i Dopılmeno İzdanie, (Sofya: İzdatelska Kışta "Petır Beron", Agentsiya "Prima", 2003), s. 26-40.

Aleksandır Batenberg, hazırlanan nizamnamenin resmîyet kazanmasını takiben Berlin Antlaşması'nın 3. maddesi uyarınca Bulgar prensi olarak seçildi. Prens Batenberg, Berlin Antlaşması'nın tüm imzacı devletlerinin onayını aldıktan sonra Sultan II. Abdülhamid tarafından resmen tanındı. Bundan sonraki evrede yapılması gereken ilk iş, bir Bulgar hükûmetinin tayin edilmesiydi. Bu hedef doğrultusunda yayımlanan 17 Temmuz 1879 tarihli prens buyruğuyla Todor Burmov'un başmüdürlüğünde ilk Bulgar hükûmeti atandı.⁶ Bulgar hükûmetinin belirlenmesinin akabinde siyasi ilişkilerin idaresi ve yönetilmesi başta olmak üzere Prenslığın siyasi manada kurumsallaşması ve teşkilatlanması adına önemli bir adım atıldı. İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığı, bu amaç gözetilerek 31 Temmuz 1879 tarihli prens buyruğuyla kuruldu.⁷

Kapıkethüdası, Berlin Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'ne tanıdığı hakkın yarattığı statü gereği Osmanlı devlet adamlarının kabul ettiği ve kullandığı bir ünvanı. Tarihi süreç içerisinde kapıkethüdasının kelime anlamına bakıldığında *vekil* ya da *müdür-i umur* anlamına geldiği görülebilecektir. Kapıkethüdası, bununla birlikte taşradaki görevlilerin devlet merkezinde bulunan resmî temsilcisi olarak da tanımlanmaktaydı ki merkezle taşra arasındaki bağlantıyı sağlayan kişi mahiyetindeydi. Farklı dönemlerde ve çeşitli alanlarda kapıkethüdası sıfatıyla görev yapan kişilere rastlamak mümkündü. Bunun hakkında verilebilecek örneklerden biri, Osmanlı Devleti'ne farklı antlaşmalarla bağlı vilayet/eyalet/prenslüklerin nispeten daha özgür bir niteliğe sahip görevlileri olan kapıkethüdalardı.⁸ Bulga-

6 *Vınşnata Politika na Bulgariya* [VPnB], *Dokumenti, Tom* [Cilt] 1, 1879-1885, (Sofya: Nauka i İzkestvo, 1978), s. 17-18.

Atanan ilk Bulgar hükûmetindeki görevlendirmeler şu şekildedir: Başmüdür Todor Burmov, Dışişleri Müdürü Marko Balabanov, İçişleri Müdürü Todor Burmov, Millî Eğitim Müdürü Todor Burmov (uhdesinde), Georgi Atanasoviç, Maliye Müdürü Grigor Naçoviç, Adliye Müdürü Dimitir Grekov, Harbiye Müdürü Piotr Parensov. Taşo V. Taşev, *Ministrice na Bulgariya 1879-1999*, (Sofya: Akademıçno İzdatelstvo Prof. Marin Drinov, 1999), s. 556.

7 *Dırjaven Vestnik* [Resmî Gazete], 28 Yuli [Temmuz] 1879, Godina [Yıl] I, Broy [Sayı] 1, s. 3.

8 Döndü Düşünmez, "Tanzimat Devrinde Kapı Kethüdalığı Müessesesi Hakkında Temel Bilgiler," *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28 (2010), s. 378-379.

ristan Prensliği idarecilerinin İstanbul'da kurulmasına karar verdiği müessese de buna dair kayda değer bir örnektir. Kapıkethüdasının yukarıdaki genel tanımının ve Osmanlı Devleti nezdindeki karşılığının aksine gelecek bölümlerde bir Bulgar kapıkethüdasının görev tanımına göz atıldığında, bağımsız bir devletin elçisi gibi hareket alanı olduğu net bir şekilde anlaşılacaktır. Kaldı ki Bulgar belgelerine yansıdığı üzere bu kurumun adı İstanbul Bulgar Diplomatik Temsilciliği idi ve görevli kişinin ünvanı da "diplomatik temsilci" şeklinde kabul edilmekteydi. Burada net bir şekilde Osmanlı ve Bulgar hükümeti arasında bir kavram anlaşmazlığı yaşandığı aşikârdı. Bunun sebebi iki hükümetin kendilerini görmek istedikleri siyasi konumdu. Kapıkethüdası ünvanının kullanılması, Osmanlı Devleti'nin hâkim devlet statüsünün vurgusu demektir. Buna karşın kapıkethüdası ifadesinin Berlin Antlaşması'nın çizdiği sınırları aşmak isteyen Bulgar idareciler için başvurabilecekleri ve tercih edebilecekleri bir ünvan olmadığı söylenebilir.

2. İstanbul'a İlk Bulgar Kapıkethüdasının Atanması

Bulgar hükümeti, Kapıkethüdalığı kurumunun tesis edilip işleyişi hakkında gerekli hazırlıkların yapılmasının ardından resmî ilişkilerin başlaması için bir Bulgar diplomatının Osmanlı başkentinde görevlendirilmesine karar verdi. Neticesinde İstanbul'a gönderilen ilk Bulgar kapıkethüdası Dragan Tsankov oldu. Tsankov, söz konusu göreve 29 Ağustos 1879 tarihli prens buyruğuyla atandı.⁹ Prens Aleksandır Batenberg, dönemin sadrazamı Ârifi Paşa'ya gönderdiği 17 Eylül 1879 tarihli telgrafla kapıkethüdası olarak Dragan Tsankov'un atandığını bildirdi. Bu telgrafa göre kendisine itimat edilmesinin istendiği kapıkethüdasının asli görevi, "*süzeren [Osmanlı Devleti] ile Prenslik arasında olması gereken iyi ilişkileri tesis etmek ve geliştirmek için en uygun vasıtaları aramaktır*".¹⁰

Prens Aleksandır Batenberg'in yayımlanan 31 Temmuz 1879 tarihli buyruğuna göre İstanbul'da görevlendirilecek kapıkethüdasının yıllık maaşı on bin frank olarak belirlendi. Kapıkethüdasının giderleri için dört bin frank harcama limiti kondu. Kaçılırya ve

.....

9 *Dirjaven Vestnik*, 25 Avgust [Ağustos] 1879, Godina I, Broy 1, s. 1.

10 VPnB, s. 18-19.

hizmetli gideri içinse dört bin frank öngörüldü. Her görevli kapıkethüdasının yanında bir tercüman ve bir sekreter görev yapacaktı. Kapıkethüdalığı konutu Bulgaristan Prenslığı'nin bütçesinden kiralanacak ve aynı bütçeden ödenecekti.¹¹

3. Bir Bulgar Kapıkethüdasının Görevleri

Bulgaristan Prenslığı'nin Dışişleri Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve 17 Eylül 1879 tarihinde yayımlanan talimatnameye göre İstanbul'da görev yapacak Bulgar kapıkethüdasının görevleri şunlardı¹²:

- Bulgaristan Prenslığı'nin Dışişleri Müdürlüğünün izni olmadan Osmanlı hükûmetiyle siyasi konularda tartışmaya giremezdi.
- Büyük Güçlerin elçilerinin güvenini kazanmakla hükümlüydü. Bulgaristan Prenslığı'nin durumu, Bulgarların genel hâli ve onların talep ve arzuları hakkında Büyük Güçlerin elçilerini bilgilendirmekle vazifeliydi. Zorlu ve hassas konularda ise tüm samimiyetiyle Rus elçisine danışabilirdi.
- Sınır meselesi hakkında uluslararası komisyon bir karar alana değin Osmanlı hükûmetini statükonun korunması yönünde ikna etmeye çalışmalıydı.
- İki hükûmetin sınırlarında herhangi bir asayişsizliğin yaşanmasının hükûmetlerin yararına olmadığı konusunda Osmanlı Devleti yetkililerini bilgilendirmeliydi. Bununla birlikte Bulgaristan Prenslığı sınırları dışında kalan Bulgarların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde iyi bir düzenin varlığının olumlu bir tesir yaratacağını dile getirmeliydi. Sistematik veya kazara bir kargaşanın yaşanmasının Prenslikte alarma sebep olacağını ve iki komşu hükûmet arasındaki iyi ilişkileri olumsuz etkilemekten başka bir sonuç getirmeyeceğini söylemeliydi.
- Sınırı geçen eşkıya çetelerinin takibine dair doğrudan Bulgar hükûmetiyle anlaşmaya varılmasının hem Şarki Rumeli Vilayeti hem de Bulgaristan Prenslığı'nin yararına olduğu hususunda Osmanlı hükûmetini ikna etmeliydi.
- Kapıkethüdası, Bulgar mültecilerinin Bulgaristan Prenslığı'ne gönderilmesinin Osmanlı Devleti'nin yararına olacağı hakkında ilgili kişilerle görüşmeliydi. O, Bulgar mültecilerine mürur tez-

.....

11 *Dırjaven Vestnik*, 28 Yuli [Temmuz] 1879, Godina I, Broy 1, s. 3.

12 VPnB, s. 19-21.

kiresi almak, yolculukları konusunda onlara gerekli kolaylıkları sağlamakla yükümlüydü.

- Kapıkethüdası, Anadolu'da yaşayan ve Bulgaristan Prensiği'ne gitmek isteyen Bulgarlara engel yaratılmaması konusunda Osmanlı hükûmetiyle müzakere etmekle görevliydi. Talimatnameye göre eğer ki Osmanlı idarecileri bu konuda gerekli kolaylıkları sağlarsa Bulgar hükûmeti de Türk nüfusunun Bulgaristan'dan göçüne engel teşkil etmemeye hazırды. İstedığı zaman böyle bir göçü daha da kolaylaştırmayı taahhüt etmekteydi.
- Bulgar hükûmeti, Bulgaristan Prensiği'nin sıhhi idaresi kurulduğundan dolayı Varna ve diğer yerlere kendi memurlarını atamakta serbestti ve bunun Prensiğin tartışmasız hakkı olduğu Osmanlı başkentinde dillendirilmeliydi.
- Bulgar hükûmeti, talimatnameye göre vakıf meselesi konusunda Berlin Antlaşması'nın maddelerini bilmekteydi. Kapıkethüdası tarafından konunun değerlendirmeye alınması için Osmanlı hükûmetinin Bulgar hükûmetine gerekli belgeleri teslim etmesi gerektiği söylenmeliydi.
- Bulgar hükûmeti, Rusçuk-Varna demir yolu hattı başta olmak üzere demir yolu sorununu değerlendirmeye alacaktı. Bunun için İstanbul'da görevli Bulgar kapıkethüdası gerekli belgeleri İstanbul'dan temin etmekle görevliydi. O, Osmanlı hükûmetinin demir yolu şirketine yönelik yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği konusunda tahkikat yapacaktı.
- Kapıkethüdası, Berlin Antlaşması'nda belirtilen vergi konusunu ayrıntılarıyla incelemeliydi. Ancak Bulgaristan Prensiği'nin Dışişleri Müdürlüğüne danışmadan herhangi bir adım atamazdı.
- Kapıkethüdası, Berlin Antlaşması'nın ilgili maddeleri çerçevesinde Bulgar kilisesinin hakkını savunmalı ve bu amaçla Bulgar eksarhının Babıali'deki girişimlerine destek vermekle vazifeliydi.
- 3 Mart 1878 tarihli Ayastefanos'taki ön antlaşmada Osmanlı Devleti'ne irtibatı sağlaması amacıyla Bulgaristan'ın içinden geçecek bir askeri güzergâha müsaade edilmişti. Talimatnameye göre Sofya'da Babıali'nin bu maddeden yararlanmak istediğine dair bir kanaat mevcuttu. Bulgar kapıkethüdası, Bulgaristan Prensiği'nin Ayastefanos'taki ön antlaşma sınırlarına sahip olmadığı için bu konunun gündeme gelmesini engellemekle görevliydi. Gerektiğinde bu mesele üzerinden İstanbul'daki Rus elçisinden tavsiye alabilirdi.

- Bulgar kapıkethüdası, Türklerin Bulgaristan Prensiği'ndeki mülkleriyle alakalı görüşmeler yapabiliyordu. Talimatnamenin söylediğine bakılırsa Türklerin mülklerinin bulunduğu her sancak şehrinde oluşturulan komisyondan sonra Türkler mülklerini elden çıkarma konusunda Bulgar hükümeti tarafından herhangi bir engelleme maruz bırakılmamıştı.4. Döneminin Öne Çıkan Olaylarına Göre İstanbul'da Görev Yapmış Bulgar Kapıkethüdaları

4.1. Dragan Tsankov

İlk Bulgar kapıkethüdasıydı. 1878 yılı öncesinde İstanbul'da bulunarak gazetecilik yapmıştı ki Bulgar kilise sorunu hakkında Osmanlı başkentindeki yayımlarıyla dikkat çekti. Osmanlı Devleti'nin siyasetine uzak biri olmadı. Rusçuk, Vidin gibi farklı yerlerde Osmanlı idari sistemi içerisinde görev aldı. Bulgar kapıkethüdası olarak tayin edilmesi bu açıdan bilinçli alınmış bir karar olarak değerlendirilebilir. Bulgar Prensi Aleksandır Batenberg'in 1879 yılındaki İstanbul ziyaretinin ardından göreve atanmıştı. Rus gemisiyle İstanbul'a gelmesi, Osmanlı başkentindeki hâl ve hareketleri Prens Batenberg'e yönelik Payitahtta menfi bir algı yaratmıştı. Bu da kendisine resmî devlet protokolü uygulanmamasına sebep oldu. Bulgar prensi, gayet olumsuz bir ortamda Sultan II. Abdülhamid ile görüşerek adına düzenlenen prenslik fermanını alıp Sofya'ya dönmüştü.¹³ Dragan Tsankov, böylesi bir siyasi ortamın hemen ardından göreve başladı ve ikili ilişkileri dinamik tutmak adına çaba gösterdi.

4.2. Marko Balabanov

Marka Balabanov, atanan ilk Bulgar hükümetinin dışişleri müdürüydü. O, ilk Bulgar kapıkethüdası Dragan Tsankov gibi 1878 yılı öncesi Osmanlı başkentinde bulunarak Bulgar kilisesinin bağımsızlığı yönünde yürütülen faaliyetlere destek olanların başında gelmekteydi. İstanbul'un siyasetine yabancı biri değildi ve bu göre-

.....
13 Arzu Terzi, "Bulgar Prenslere Uygulanan Osmanlı Devlet Protokolü: Prens Aleksander V. Battenberg Örneği," *Balkanlarda Türk Kültürü: Bulgaristan Örneği Uluslararası Sempozyumu, 27-28 Eylül 2018 İstanbul, 29 Eylül-1 Ekim 2018 Bulgaristan, Bildiriler*, ed. Prof. Dr. Cezmi Erarslan, Doç. Dr. Nilüfer Erdem, Arş. Gör. Duygu Saygın, Arş. Gör. Umut Dere, (İstanbul: İstanbul Türk Ocağı Yayınları, 2019), s. 98-99.

ve atanması bu açıdan tesadüf olarak görülmemeliydi. Milliyetçi bir politika benimsemesi ve Rus sever bir ruh hâlinde olması da öne çıkan diğer özellikleriydi. Kapıkethüdası sıfatıyla görev yaptığı 1880 ile 1882 yılları arası dönemde Bulgaristan Prenslığı'nin bağımsız bir devlet yapısına sahip olabilmesi için çalışmıştı. Görev süresi içerisinde Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Prenslığı ilişkilerine yansıyan en önemli olay, iki hükümet arasındaki yazışmaların hangi kurum üzerinden olacağı hakkındaydı.

Şarki Rumeli Vilayeti, Bulgaristan Prenslığı, Mısır gibi Osmanlı Devleti'ne farklı antlaşmalarla bağlı vilayet/eyalet/hükümetlerle yapılan yazışmalar Eyalet-i Mümtaze Kalemî vasıtasıyla olmaktadır.¹⁴ Marko Balabanov, bu konudan şikâyet ederek dönemin Osmanlı Devleti'nin Hariciye Nazırı Asım Paşa'ya durumu bildirdi. Kapıkethüdasına göre “*Eyalet-i Mümtaze Kaleminden yapılan yazışmalar kendilerini küçük düşürmekteydi ve Berlin Antlaşması öncesi Osmanlı Devleti'ne bağlı prensliklerle Hariciye Nezareti üzerinden yazışmalar olmuştur*”.¹⁵ Bu konuda Bulgar hükümeti tarafından 19 Mart 1881 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bir nota dahi verildi.¹⁶ Balabanov'a göre “*Prenslük basit bir ayrıcalıklı bölge olmasının dışında kendi idarecisi bulunan, siyasi özerkliğe sahip bir yapıydı*”.¹⁷

Söz konusu bu mesele, Rus yetkili Ehrnroot'un olaya müdahil olmasıyla Bulgarların istediği şekilde tamamlandı. Ehrnrooth'a göre “*Bulgaristan ayrıcalıklı bir bölge değildi, özerkti ve bir anayasayla idare edilmekteydi*”.¹⁸ Neticesinde iki hükümet arasında yalnızca siyasi yazışmaların Osmanlı Devleti'nin Hariciye Nezareti üzerinden yapılmasına Osmanlı yetkililerince müsaade edildi. Diğer yazışmalar ilgili birimler üzerinden olacaktı. Bu karar, Bulgarlar açısından elde edilen önemli bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Çünkü Eyalet-i

.....

14 İdari yapılarının antlaşmalarla belirlendiği, hususi kanunlara tabi tutulan yerlerle ilgili yazışmaların yapıldığı daire. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, 4. Baskı, (İstanbul: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2017), s. 196.

15 VPnB, s. 213-214.

16 VPnB, s. 225-226.

17 VPnB, s. 225.

18 VPnB, s. 237.

Mümtaze Kalemî üzerinden yapılan yazışmalar Berlin Antlaşması'nın Osmanlı Devleti'ne tanıdığı hâkim devlet statüsünü açıkça vurgulamaktaydı. Hariciye Nezareti üzerinden yapılacak yazışmalar ise iki bağımsız devletin arasında gerçekleşen bir muamele olarak yorumlanabilir.

4.3. İliya Tsanov

İliya Tsanov, 1882-1884 yılları arasında görev yaptı. Babıali, Bulgar hükûmetinin bu görevlendirmesinden dolayı oldukça hoşnuttu. Dönemin sadrazamı Said Paşa vasıtasıyla bu memnuniyet dile getirilip Tsanov'un ikili ilişkilere yapabileceği olumlu katkıdan söz edildi.¹⁹ Onun görev süresi içerisinde Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Prensiği münasebetlerini ve iki hükûmet arasındaki süzeren-vasal ilişkisini doğrudan etkileyebilecek en dikkat çekici olay, Prens Aleksandır Batenberg'in 1883 yılındaki İstanbul ziyaretini takiben Bulgar yetkililerinin bulunduğu girişimlerdi. Bulgar prensi, 18 Nisan 1883 tarihinde Osmanlı başkentine gelerek Sultan II. Abdülhamid'in huzuruna çıkmıştı.²⁰ Bulgar hükûmetinin talebi doğrultusunda İliya Tsanov'un teşebbüsleriyle Babıali'den Prens Batenberg'in Bulgar nişanı dağıtabilmesine müsaade verilmesi talep edildi. Konuya dair yapılan görüşmeler ve Osmanlı nazırlarının kendi aralarındaki toplantıları sonucunda Prens Aleksandır Batenberg'e sadece Osmanî ve Mecidî nişanlarını dağıtabilme yetkisi tanındı. Çünkü sadrazama göre “*nişan vermek Bulgaristan Prensiği için bir çeşit egemenlik ve bağımsızlıktı. Prense nişan verme hakkını tanımak Prensiğin bağımsızlığını onaylamak anlamına gelirdi*”.²¹ Prens Batenberg, padişahın aldığı bu karara uymayarak 1883 yılı içerisinde Atina ve Çetine'ye gerçekleştirdiği ziyaretlerde Bulgar nişanları dağıttı. Dağıtılan nişanlar, Osmanlı Devleti'nin buna dair yapmış olduğu protesto neticesinde Avrupalı devletler nezdinde tanınmamış olsa da Bulgar prensi tarafından nişan verilmeye devam edildi.²²

.....

19 VPnB, s. 370.

20 Terzi, “Bulgar Prenslere Uygulanan Osmanlı Devlet Protokolü,” s. 100-106.

21 *Sultan II. Abdülhamid'in Sadrazamı [Küçük] Mehmed Sa'id Paşa'nın Hâtrâtı*, haz. Mustafa Gündüz, C. I, (İstanbul: Ketebe, 2019), s. 132.

22 Ergün Hasanoğlu, “Bir Antlaşmanın Bağlayıcılığının Test Edilmesi: Prens Aleksandır Batenberg'in Bulgar Nişanı Vermesi,” *Balkan Tarihi Araştırmaları*

4.4. Nikola Genoviç

Kapıkethüdası ünvanına sahip değildi, idareci sıfatıyla İstanbul'da görev yaptı. Nikola Genoviç'in Bulgar Kapıkethüdalığında idareci olduğu dönem içerisinde Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Prenslığı ilişkilerine doğrudan etki edebilecek mahiyette üç büyük hadise yaşandı. Bunlardan ilki, Şarki Rumeli Vilayetinin 18 Eylül 1885 tarihinde Bulgarlar tarafından ilhak edilmesiydi.²³ Genoviç, ilhakın ardından Sultan II. Abdülhamid'in askerî önlemler almayıp diplomasiye başvurması açısından süreci yakından takip ederek İstanbul'daki Büyük Güçlerin elçileriyle sık sık görüşmeler yaptı. Padişah, Büyük Güçlerin olaya dahil olmaları ve başta Genoviç olmak üzere Bulgar siyasetlerinin girişimleri sonucunda ilhakın yarattığı sorunların çözümünde diplomasiyi tercih etti.²⁴ Osmanlı Devleti, diplomasinin neticesinde Şarki Rumeli Vilayetinin ilhakını 5 Nisan 1886 tarihli Tophane Antlaşması'yla resmen tanıdı. Bulgar idareci, antlaşma sürecinde dönemin Bulgar Dışişleri Müdürü İliya Tsanov ile aktif bir rol oynadı.²⁵ Genoviç'in görev süresi içerisinde yaşanan ikinci büyük olay, 1885 Sırp-Bulgar Savaşı idi. O, bu savaşta Osmanlı Devleti'nin süzeren statüsüyle Bulgaristan Prenslığı'ne askerî bir destek vermesi için çalıştı.²⁶ Ancak başarılı olamadı. Babıali, savaş döneminde tarafsızlık siyaseti benimsedi.²⁷ Üçüncü önemli olay 21 Ağustos 1886 tarihinde Bulgaristan'daki Rus yanlısı subaylar tarafından Prens Aleksandır Batenberg'e darbe yapıp tahttan feragat etti-

.....

II, ed. Bülent Akyay, (Edirne: Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2022), s. 232-240.

23 Mahir Aydın, *Şarki Rumeli Vilayeti*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992), s. 257.

24 Ergün Hasanoğlu, "Tophane Konferansı'na Giden Süreçte Şarki Rumeli Vilayetinin İlhakının Diplomatik Boyutu (18 Eylül 1885-5 Kasım 1885)," *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 11/39 (Temmuz 2024), s. 441-455.

25 Mahir Aydın, "Tophane Konferansı "Doğu Rumeli'ye Veda," *Tarih Dergisi*, 53 (2012), s. 173.

26 VPnB, s. 641-643.

27 *İstoriya na Bulgariya, Vizstanoviyavane i Utvurjdavane na Bilgarskata Dırjava. Natsionalno-Osvoboditelni Borbi / 1878-1903 / 7*, (Sofya: İzdatelstvo na Bilgarskata Akademiya na Naukite, 1991), s. 177.

rilmesiydi. Babiali, Prenslğin iç meselesi olarak gördüğü bu hadiseye doğrudan müdahil olmadı.²⁸

4.5. Georgi Vilkoviç

Georgi Vilkoviç, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Prenslği ilişkileri ekseninden bakıldığında Bulgar tarihçi Bojidar Samarciev'e göre "doğru yerdeki doğru kişiydi".²⁹ İki hükûmet arasındaki ilişkilerde yeni bir sayfa açılmasındaki önemli siyasi figürlerin başında gelmekteydi.³⁰ Vilkoviç, 1887 yılının son çeyreğinde kapıkethüdası sıfatıyla göreve başladığında Bulgaristan Prenslği bir siyasi krizle karşı karşıya idi. Prens Batenberg'in tahttan feragat etmesinin ardından yeni bir prensin seçilmesi gerekmektedir. Avrupa'daki bir hanedanlığın mensubu olan Ferdinand, bu amaç gözetilerek Bulgar Meclisi tarafından 7 Temmuz 1887 tarihinde prens olarak seçildi. Ancak kendisi özellikle Rus devletinin onayını alamadı. Böylece Berlin Antlaşması'nın 3. maddesinin şartlarına tam manasıyla uyulmamış oldu. Bu, Ferdinand'ın prensliğinin resmî manada tanınmadığı anlamına gelmekteydi. Şartlardan ilki, Bulgar Meclisinin bir prens belirlemesiydi ki bu Ferdinand'ın seçimiyle yerine getirilmişti. Lakin ikinci koşul olan Berlin Antlaşması'nın imzacı devletlerin tümünün onayının alınması şartı karşılanmamıştı. Bunun sebebi, Rusya ve Bulgaristan Prenslği arasındaki siyasi ilişkilerin prens seçimi sürecinde kesilmiş olmasıydı. Ferdinand, prens olarak Bulgar Meclisindeki yemininin ardından 1 Eylül 1887 tarihinde bir Bulgar hükûmeti (Stefan Sımbolov Hükûmeti, 1887-1894) tayin etti. Bulgar prensinin tüm imzacı devletler tarafından tanınması için çalışmak bu hükûmetin temel dış politika hedefi hâlini aldı. Osmanlı başkentinde görevli Kapıkethüdası Georgi Vilkoviç, bu hedefe ulaşabilmek adına önemli bir araç görevi gördü. Bulgar hükûmetiyle uyumlu bir şekilde hareket edip

28 Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülin Akata, "1886 Yılıının 9/21 Ağustos'unda Devlet Darbesi ve Bulgar Krizi (1886-1887)" (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.

29 Bojidar Samarciev, "Ottoman Policy Towards the Principality of Bulgaria During the Regency (August 1886-July 1887)," *Etudes Balkaniques*, 4, s. 48.

30 Aleka Strezova, "Poslanitsi na Dirjavnata Nezavisimost: Bilgarskite Diplomatiçeski Predstaviteli v Tsarigrad (kraya na XIX - načaloto na XX vek)," *İzvestiya na İnstituta za İstoriçeski İzsledvaniya, Rolyata na Elitite v Protsesite na Konsolidirane to na Natsiite i na Natsionalno Stroitelstvo*, XXXIV (2017), s. 303.

prensin tanınması için aktif bir şekilde çalıştı. Nitekim Stambolov Hükûmeti tarafından prensin tanınması talebini de kapsayan 16 Haziran 1890 tarihli Osmanlı Devleti'ne bir nota verildi. Kapıkethüdası, bu notanın içerdiği isteklerin karşılanması amacıyla Babıali katında girişimlerde bulundu. Ancak dönemin siyasi konjonktürü prensin tanınmasına müsaade etmedi.³¹

Georgi Vilkoviç, İstanbul'da görev yaptığı süre içerisinde Makedonya'daki Bulgarların haklarının gözetilmesi ve savunulması adına Bulgar Eksarhlığının Babıali nezdindeki sözlü ve yazılı teşebbüslerini destekledi. Bahsi geçen 16 Haziran 1890 tarihli notanın içerdiği bir diğer talep, Üsküp ve Ohri'de görevli Bulgar metropolitlerine Sultan II. Abdülhamid'in berat vermesiydi. Bulgar kapıkethüdası, Osmanlı başkentindeki görüşme ve girişimleri neticesinde Osmanlı hükümdarından bu iki metropolit için berat alınmasını sağladı. Yayımlanan 25 Temmuz 1890 tarihli padişah iradesiyle Makedonya'daki Bulgarlar adına önemli bir kazanım elde edilmiş oldu.³² Bulgar hükûmeti, beratların alınmasının ardından Makedonya'ya yönelik olarak bir demir yolu projesi hazırladı. Osmanlı Devleti'nin Üsküp-Köstendil hattını inşa etmeye başlaması hâlinde Köstendil-Sofya kısmının Bulgar hükûmeti tarafından yapılacağı taahhüt edildi. Bu proje Vilkoviç'e iletilerek Babıali ve padişah huzurunda çalışmalarında bulunması istendi. Ancak ilgili proje II. Abdülhamid'den onay alamadı.³³

Dönemin Bulgar hükûmeti (Stefan Stambolov Hükûmeti), milli bir politika benimsediğinden dolayı görevlendirdiği diplomatlar da yukarıda görülebileceği üzere o yönde hareket etmekteydi. Bunu farklı alanlarda dahi görmek mümkün oldu. Sofya hükûmeti tarafından bu doğrultuda Osmanlı Devleti'nin inşa ettiği ve Şarki Rumeli Vilayeti dâhilinde bulunan Belova-Vakarel demir yolu hattının işle-

.....

31 Ayrıntılı bilgi için bkz. Ergün Hasanoğlu, "Stefan Stambolov Hükümeti Döneminde Bulgaristan Prensiği-Osmanlı Devleti İlişkileri (1887-1894)" (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023.

32 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), İrade Bulgaristan (İ.MTZ.04), 15/892, lef 14.

33 Aleka Strezova, *Posleden po roda si, D-r Georgi Vilkoviç (1833-1892)*, (Veliko Tırnovo: İzdatelstvo Faber, 2022), s. 385-390; Hasanoğlu, *Stefan Stambolov Hükümeti*, s. 331-333.

tim hakkının kendilerine verilmesi beklendi. Hat, 25 Haziran 1888 tarihinde açıldı ve işletim yetkisi Vitalis adlı bir şirkete verildi. Bulgar hükûmeti, bunu kabullenmeyerek Vilkoviç vasıtasıyla bu hattın işletim yetkisini ısrarlı bir şekilde almak istedi. Ancak diplomasi yoluyla bir başarı elde edilemeyeceği anlaşılınca söz konusu hat 17 Temmuz 1888 tarihinde Bulgarlar tarafından işgal edildi. Bulgar kapıkethüdası, süreci idare etmeye çalışıp teklifler sunarak hattın işletim hakkını elde etmek istemişse de konu sürüncemede kaldı.³⁴ Vilkoviç'in siyasi ömrü, iki hükûmet arasında yaşanan bu sorunu çözmeye yetmedi. Çünkü o, 24 Şubat 1892 tarihinde İstanbul'da uğradığı bir saldırıdan iki gün sonra hayatını kaybetmişti.³⁵

Georgi Vilkoviç'in İstanbul'da görev aldığı süre içerisindeki en büyük başarılarından bir başkası, Sultan II. Abdülhamid tarafından Bulgar hükûmetinin meşrulaştırılmasını sağlamasıydı. Resmî manada hiçbir imzacı devlet tarafından tanınmamış bir prensin tayin ettiği hükûmetin iki mensubu kısa bir zaman içerisinde ardı ardına İstanbul'a giderek Osmanlı hükümdarıyla görüşecekti. Vilkoviç'in Osmanlı devlet adamları nezdinde yaptığı girişimler neticesinde 10 Temmuz 1891 tarihinde dönemin Bulgar Maliye Müdürü Grigor Naçoviç ve 5 Eylül 1891 tarihinde dönemin Dışişleri Müdürü Dimitir Grekov padişahın huzuruna kabul edildi. Bu kabuller, Bulgar Prensi Aleksandır Batenberg'in 1883 yılındaki kabulünden sonraki ilk sultanın huzuruna çıkışlardı. Vilkoviç'in Osmanlı hükûmetiyle iyi ilişkiler yürütmesi ve Stefan Stambolov Hükûmetinin Osmanlı Devleti yanlısı bir politika benimseyip o yönde hareket etmesi bu sonucu doğurmuştu.³⁶

Georgi Vilkoviç'in görev süresi içerisinde Bulgaristan Prensiği'nin silahlı kuvvetlerinin teşkilat yapısını ilgilendiren bir kanun, Bulgar Meclisinin 15 Aralık 1891 tarihli toplantısında görüşüldü.³⁷

.....

34 Vahdettin Engin, *Rumeli Demiryolları*, (İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993), s. 192-194; Hasanoğlu, *Stefan Stambolov Hükûmeti*, s. 314-331.

35 Strezova, *Posleden po roda si*, s. 420-422; Hasanoğlu, *Stefan Stambolov Hükûmeti*, s. 220.

36 Strezova, *Posleden po roda si*, s. 393-396; Hasanoğlu, *Stefan Stambolov Hükûmeti*, s. 234-244.

37 *Dnevnik (Stenografiçeski) na VI Obiknovenno Narodno Sıbranie (Vtora Redovna Sessiya)*, XXX Zasedanie, *Vtornik, 3 Dekemvriy 1891 godina*, s. 119-146.

Toplantı tarihiyle aynı günde yayımlanan Prens Ferdinand'ın buyruğuyla onaylanan bu kanun ile Bulgaristan Prensliği'nin Harbiye Müdürlüğüne bağlı özel bir kurum oluşturularak yabancı devletlerde görevli Bulgar diplomatlardan ve İstanbul'daki Bulgar Kapıkethüdalığından gönderilen istihbari nitelikteki bilgilerin Bulgar hükûmetinin yararına olacak şekilde işlenmesi hedeflendi.³⁸ 27 Aralık 1891 tarihinde yayımlanan diğer bir prens buyruğuyla "Talim Bürosu" namıyla askerî bilgi temin eden ilk Bulgar teşkilatı kuruldu.³⁹ Böylece İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığından Sofya'ya gönderilen bilgilerin değer ve önem daha da artmış oldu.

4.6. Petır Dimitrov

Georgi Vılkoviç'in 24 Şubat 1892 tarihinde İstanbul'da uğradığı bir saldırıdan iki gün sonra vefat etmesinin ardından yerine birinin tayin edilmesi gerekmektedir ki zaten Osmanlı ve Bulgar idarecileri açısından dönem itibarıyla gündemdeki temel konulardan biri bu olmuştur. Sofya hükûmeti tarafından söz konusu göreve Bulgaristan Prensliği'nin Belgrad'daki temsilcisi Petır Dimitrov düşünülmüştü.⁴⁰ Sultan II. Abdülhamid'den gerekli onayın alınmasından sonra Dimitrov'un kapıkethüdası olarak İstanbul'a atanma süreci tamamlandı.⁴¹ Bu görev kendisine tevdi edildiğinde Prens Ferdinand hâlen daha resmî olarak hiçbir devlet tarafından tasdik edilmemişti. Makedonya'nın farklı bölgelerinde görev yapan Bulgar metropolitlerine yeni beratların alınması konusu iki hükûmet arasındaki ana meselelerden biri durumundaydı. Ayrıca Bulgaristan Prensliği'nin bağımsız bir devlet teşkilatlanması adına bulunduğu faaliyetler de sürmekteydi. Petır Dimitrov'un böylesi bir siyasi ortamda Osmanlı başkentindeki görevi başladı.

.....

38 *Dırjaven Vestnik*, 15 Fevruariy [Şubat] 1892, Godina XIV, Broy 36, s. 1-28; Plamen P. Teodosiev, "Deynost na Komisijata po Dosietata i Otrajenieto y virhu Natsionalnata Sigurnost na Republika Bılgariya," *Diskusionna Krigla Masa "Akademični Partnorstva v Sferata na Natsionalnata Sigurnost", 12-13 May 2022 g., Sbornik s Dokladi*, (Şumen, Universitetsko İzdatelstvo Episkop Konstantin Preslavski, 2022), s. 140.

39 *Dırjaven Vestnik*, 16 Yanuariy [Ocak] 1892, Godina XIV, Broy 11, s. 2; *Sistema za Razuznavane*, (Sofya: İzdatelstvo G. S. Rakovski, 2023), s. 34, 80.

40 BOA, Yıldız Hususi Maruzat (Y.A.HUS.), 257/49.

41 BOA, İ.MTZ.04, 15/966.

Göreve başladığı andan itibaren tüm devletler tarafından Ferdinand'ın prensliğinin onaylanması için çalıştı. Stefan Stambolov Hükûmetinin 26 Mayıs 1894 tarihinde prene istifasını sunmasının ardından yeni bir Bulgar hükûmetinin tayin edilmesi gecikmedi. Bu doğrultuda Konstantin Stoilov Hükûmeti (1894-1899) kuruldu ve zaman kaybetmeden Rus devletiyle siyasi ilişkileri normalleştirme süreci başladı. Nihayetinde Ferdinand, Bulgar Meclisinde okunan 4 Şubat 1896 tarihli manifestosuyla oğlu Boris'i Ortodoks inancına uygun bir şekilde vaftiz ettireceğini duyurması, Bulgar hükûmetinin Petersburg hükûmetiyle münasebetlerini normale döndürüp prensliğinin resmî anlamda tanınmasının önündeki engeli kaldırdı. Bunun neticesinde Osmanlı Devleti yetkililerince 20 Şubat 1896 tarihinde biri Bulgaristan prensliği diğeri Şarki Rumeli valiliği olmak üzere iki fermanın Ferdinand'ın adına düzenlenmesi kararlaştırıldı. Sultan II. Abdülhamid, Vükela Meclisinin bu kararını onadı ki 14 Mart 1896 tarihinde bu iki padişah fermanı Ferdinand'a verildi. Böylece 1887 yılından beri yaşanan siyasi kriz son bulmuş oldu.⁴²

Bulgar prensi, resmî olarak tanındıktan sonraki ilk ziyaretini Petır Dimitrov'un çabaları sonucunda 26 Mart 1896 tarihinde İstanbul'a gelip padişahın huzuruna çıkarak yaptı. Kendisine bu ziyaretin akabinde 1883 yılından farklı olarak Osmanî ve Mecidî nişanları dışında belirli şartlar altında Bulgar nişanı dağıtabilme yetkisi tanındı. Keza Edirne ve Dedeağaç'ta Bulgar tüccar vekâletlerinin açılmasına izin verildi. Tüccar vekâletleri, Bulgar hükûmetinin gelişimi ve Osmanlı Devleti'nden bağımsız hareket etmesi açısından önemi haiz bir siyasi girişimdi.⁴³ Ayrıca bu vekâletler, bir zamandan sonra Bulgar ordusu için askerî istihbarat toplama açısından bilgi akışını sağlayan bir kurum görevi gördü.⁴⁴ Hatta bu vekâletlerin başında bulunan en yetkili kişi hüviyetindeki tüccar vekili bir nevi şebkender vazifesi ifa

.....

42 Ergün Hasanoğlu, "Bir Siyasî Krizin Sonu: Ferdinand'ın Bulgar Prensi Olarak Resmen Tanınması ve İstanbul Ziyareti (1896)," *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 12/2 (2023), s. 438-454.

43 Strezova, "Poslanitsi na Dırjavnata Nezavisimost," s. 307.

44 Aleka Strezova, "Bilgarskite Tırgovski Agenstva/Konsulstva v Osmanskata İmperiya-Sızdavane, Razvitie, Vliyanie, Upravlenski Sistav (1896-1912)," *İstoriçeski Pregled*, LXXIV/3 (2018), s. 81.

eden veya şebkelerin yerini tutan bir memurdu.⁴⁵ Ferdinand'ın bu ziyaretinin ardından Osmanlı Devleti'nin hâkim devlet statüsünü tartışılabilir hâle getirebilecek bir gelişme de oldu. 1896 yılı öncesi Bulgar hükûmetinde görevli kişiler "müdür" sıfatıyla adlandırmaktaydı.⁴⁶ Bu süzeren-vasal ilişkisi bağlamında önemli bir vurguydu. Ancak 1896 yılından sonra Bulgar hükûmetindeki müdürler, "nazır" sıfatıyla çağrılmaya başlandı.⁴⁷

Bulgar Eksarhlığının teşebbüsleri ve Kapıkethüdası Petır Dimitrov aracılığıyla Bulgar hükûmetinin Babıali nezdindeki resmî ve gayiresmî girişimleri, Bulgarların *millî ülkülerinden* biri niteliğindeki Makedonya'da tekrardan kazanımlar elde etmelerine yol açtı. 24 Nisan 1894 tarihinde Köprülü ve Nevrekop'ta görevli Bulgar metropolitlerine berat verilmesine dair padişah iradesi çıktı.⁴⁸ Bu, Bulgarlar açısından Makedonya üzerinde 1890 yılından sonra elde edilen ikinci büyük kazanım olarak yorumlanabilir. Bu dört beratların alınması, Bulgar Eksarhlığının bölgeye din ve eğitim aracılığıyla nüfuz etmesi açısından kayda değer bir ehemmiyete sahipti. 1890 ve 1894 yılında alınan toplam dört berat, Bulgar varlığının ilgili bölgelerde kabul edilmesi, Bulgar Eksarhlığına bağlı görevlilerin daha özgür bir çalışma alanı bulması bakımından önemliydi.

Georgi Vilkoviç döneminde sürüncemede kalan bir konu da Petır Dimitrov'un döneminde Bulgar hükûmetinin yararına olabilecek şekilde çözüme kavuşturuldu. Daha evvel değinildiği üzere Osmanlı Devleti tarafından inşa edilen Belova-Vakarel demir yolu hattı, 17 Temmuz 1888 tarihinde işgal edilmişti. Yapılan ikili ve çoklu görüşmeler Bulgar idarecilerinin istediği sonucu vermemiş ve hattın işletim hakkı alınamamıştı. Stambolov Hükûmeti, 1894 yılına gelindiğinde yeni bir hamle yapmaya karar verdi. Bu doğrultuda bu

45 Aydın Çakmak, *Türk Dışişleri Teşkilatının Gelişimi: Hariciye Nezareti*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2020), s. 221.

46 Buna dair bazı örnekler hakkında bkz. BOA, Y.A.HUS, 245/58; BOA, Y.A.HUS, 249/25; BOA, Y.A.HUS, 251/107; BOA, Y.A.HUS, 253/62; BOA, İ.MTZ.04, 15/929; BOA, İ.MTZ.04, 16/983; BOA, İ.MTZ.04, 29/1876.

47 Buna dair bazı örnekler hakkında bkz. BOA, İ.MTZ.04, 24/1502; BOA, İ.MTZ.04, 30/1938; BOA, İ.MTZ.04, 25/1587; BOA, İ.MTZ.04, 25/1600; BOA, Y.A.HUS, 413/107; BOA, Y.A.HUS, 431/18; BOA, Y.A.HUS, 477/79.

48 BOA, İrade Adliye ve Mezahib (İ.AZN.), 9/27, lef 2.

defa Sarımbey durağı işgal edildi. Bulgar yetkililer tarafından aktarma durağı niteliğindeki Belova'nın yetersiz olarak görülmesi bu işgalin gerekçesi olarak öne sürüldü. Babıali, Petır Dimitrov üzerinden Sofya hükûmetine nüfuz ederek bu işgalin kaldırılması için çalıştı. Bulgar idarecilerce meselenin kısa bir süre içerisinde çözüme kavuşturulması kaydıyla işgalden vazgeçilebileceği Osmanlı yetkililerine söylendi ki akabinde 15 Şubat 1894 tarihinde Sarımbey durağında hayat normale döndü. İstanbul'da yapılan görüşmeler ve Petır Dimitrov'un gayretleri neticesinde Bulgar ve Osmanlı hükûmeti arasında iki farklı tarihte iki antlaşma yapıldı. 8 Mart 1894 tarihli antlaşmayla aktarma durağının Sarımbey olmasına karar verilip durağın işletim hakkı Bulgar hükûmetine devredildi. 14 Nisan 1894 tarihli bir diğer antlaşmayla ise Belova-Vakarel hattının işletim yetkisi belirli bir kira bedeli karşılığında Bulgar hükûmetine verildi. Böylece 1888 yılından beridir sürüncemede kalan mesele halledilmiş oldu.⁴⁹

Yukarıda bahsedilen öne çıkan olayların dışında dönemin siyasetini etkileyecek ve Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Prenslığı arasındaki ilişkilere doğrudan sirayet edecek iki örgüt Kapıkethüdası Petır Dimitrov'un görev süresi içerisinde kuruldu. Bunlardan ilki, 23 Ekim 1893 tarihinde Selanik'te kurulan İç Makedonya Edirne-Trakya İhtilal Örgütü (VMORO) idi.⁵⁰ İkincisi, 19 Mart 1895 tarihinde Sofya'da kurulan Yüksek Makedonya Edirne-Trakya Komitesi'ydi (VMOK).⁵¹

4.7. Georgi Markov

Osmanlı-Yunan ilişkilerinin gerginleştiği bir dönemde kapıkethüdası olarak tayin edildi. Konstantin Stoilov Hükûmeti (1894-1899), içinde bulunulan dönem itibarıyla Osmanlı Devleti yanlısı bir politika benimsenip yürütülmesinden yana karar aldı. Babıali'ye

49 Engin, *Rumeli Demiryolları*, s. 194; Hasanoğlu, *Stefan Stambolov Hükümeti*, s. 336-338.

50 *Osmanlı Avrupası'nda Bölücülük Cereyanı, Makedonya Komitacılarının Anıları*, der., çev. ve not. Mümin İsov-Ergün Hasanoğlu, (İstanbul: Selenge Yayınları, 2021), s. 269.

51 Mümin İsov, "Makedonya Hareketi'nde Savaşa Giden Liderlik Mücadelesi: VMORO ile VMOK Arasındaki İlişkilerin Bir Boyutu (1896-1903)," *Balkan Tarihi Araştırmaları I*, ed. Dr. Öğr. Üyesi Bülent Akyay, (Edirne: Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2021), s. 226.

belirli şartlar sunularak 1897 yılında patlak veren Osmanlı-Yunan Savaşı'nda tarafsız kalındı.⁵² Sunulan şartlardan biri, yeni Bulgar tüccar vekâletlerinin açılmasıydı. Diğeriyse Makedonya'da görev yapan Bulgar metropolitlerine yeni beratların verilmesiydi. Bu konuda hatta Osmanlı hükûmetine baskı yapılarak “*talepler karşılanmazsa Bulgar askerinin seferber hâle getirileceği*” tehdidinde bulunuldu.⁵³ Gizli tutulması kaydıyla Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında bir barış antlaşmasının yapılmasından sonra Babıalı tarafından üç Bulgar metropolitine berat verileceği vaat edildi.⁵⁴

Georgi Markov, Sultan II. Abdülhamid'in Başmâbeyncisi Tahsin Paşa'ya göre “*harbin Türklerin üstünlüğüyle sonuçlanması Bulgarların millî emellerinden birine ulaşılmaması anlamına geleceğinden dolayı Türk ordusunun zafer haberlerini sevinçle takip etmişti*”.⁵⁵ Savaş sonrasında Manastır, Debre ve Ustrumca'da görevli Bulgar metropolitlerine berat verilmesine dair padişah iradesi çıktı.⁵⁶ İlaveten Osmanlı Devleti'nin bazı şehirlerinde (Üsküp, Selanik, Manastır, Serez, İstanbul) Bulgar tüccar vekâletinin açılmasına sultan tarafından müsaade edildi. Bu vekâletler, bağımsız bir devletin kurumu gibi konsolosluk yapısında Osmanlı'nın birçok önemli şehrinde Bulgar hükûmetinin hakkını gözettiler. Tüccar vekâletleri, dönemin siyasi gelişmelerinden yalnızca Bulgaristan Prenslığı'nin Dışişleri Müdürlüğünü değil, Kapıkethüdalığını dahi haberdar etti.⁵⁷ Markov, ayrıca Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Prenslığı arasında bir savunma antlaşması imzalanması için uğraşmıştı.

.....

52 Elena Statelova i Vasilka Tankova, *Konstantin Stoilov v Politicheskiya Jivot na Bulgariya*, (Sofya: İzdatelska Kışta Anubis, 2001), s. 254.

53 Radoslav Popov, *Balkanskata Politika na Bulgariya 1894-1899*, (Sofya: İzdatelstvo na Bilgarskata Akademiya na Naukite, 1984), s. 169.

54 Angel Zlatkov, “Usiliyata na Dimitir Markov kato Knyajeski Diplomaticheski Agent v Tsarigrad za Postigane na Bilgarskite Natsionalni Stremjeji (1896-1899),” *Makedonski Pregled*, 44/2 (2021), s. 56-57; Statelova i Tankova, *Konstantin Stoilov v Politicheskiya Jivot na Bulgariya*, s. 255.

55 Tahsin Paşa, *Yıldız Hatıraları*, yay. haz. Ahmet Zeki İzgöer, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2019), s. 92.

56 Aşkın Koyuncu, “Bulgar Eksarhlığı” (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998, s. 191-200.

57 Aleka Strezova, “Poslanitsi na Dirjavnata Nezavisimost,” s. 307.

4.8. İvan Stefanov Geşov

1899 ile 1903 yılları arasında görev yaptı. 27 Eylül 1900 tarihinde yürürlüğe giren Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Prenslığı arasında bir gümrük antlaşması imzalanmasında aktif rol oynadı.⁵⁸ Amerikalı Protestan misyoner Ellen Maria Stone'un VMORO'nun adamları tarafından kaçırılmasının ardından hem Osmanlı hem de Avrupalı ve ABD'li yetkililerle görüşmeler yaparak kadının kurtarılması için çalıştı.⁵⁹ Makedonya'daki Bulgarların durumu hakkında Babıali nezdinde girişimlerde bulunup Büyük Güçlerin elçilerinin desteğini almak için gayret etti. Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın yardımıyla Makedonya'da reformlar gerçekleştirilmesi konusunda Osmanlı Devleti üzerinde bir baskı kurmak için uğraştı.⁶⁰

4.9. Grigor Naçoviç

Grigor Naçoviç, Osmanlı Devleti yanlısı bir siyaset benimsediğinden dolayı *Türkofil* olarak adlandırılmaktaydı. Bulgar yazar İliya Musakov, bu adlandırmayı destekleyici mahiyette bir Naçoviç profili çizdi. Musakov'a göre Naçoviç, İstanbul'da Osmanlı Devleti'nin "*büyük bir yâreni*" olarak kabul görmekteydi. O, Babıali'yle sürdürülecek ilişkilerde Prens Ferdinand'ın değerli bir danışmanıydı. Naçoviç, Bulgar yazarın iddiasına bakılırsa Bulgarlar için Payitahtın dostluğunun ne kadar kıymetli olduğunu kavrayan ilk kişiydi ki İstanbul ve Sofya arasındaki karşılıklı ilişkilerin sürdürülmesinden taraftı. Musakov'a göre Bulgaristan Prenslığı ve Osmanlı Devleti arasındaki ortak çıkarlardan dolayı iki hükûmetin "*birbirini desteklemesi mevcudiyetlerinin teminatıydı*".⁶¹

.....

58 Vasil Topalov, "Vinşnata Politika na Bulgariya po Vreme na Radoslavistkiya Rejim," *İstoriçeski Pregled*, 2 (1984), s. 46-48.

59 Ayrıntılı bilgi için bkz. Mahir Aydın, "Makedonya Meselesi ve Amerikalı Rahibenin Kaçırılması," *Osmanlı Araştırmaları* 18 (1998), s. 239-258; Şeyma Nur Karabacak, "Dinler Tarihi Bağlamında Ellen Stone Olayı" (Yüksek Lisans Tezi), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023.

60 Aleka Strezova, "Poslanitsi na Dirjavnata Nezavisimost," s. 311-312.

61 İliya Musakov, *Grigor Naçeviç*, (Sofya: İzdatelstvo Zahariy Stoyanov, 2022), s. 136.

“*Kapıkethüdası olarak İstanbul’da ikinci bir Vilkoviç’e ihtiyaç duyuluyorsa onun Naçoviç*” olduğu düşünülmekteydi.⁶² Kendisine 20 Eylül 1903 tarihinde kapıkethüdası olarak atandığı bildirilen Naçoviç’in temel görevi, Osmanlı vilayetlerinde faaliyet yürüten komitacılarla Prenslik hükûmetinin bir bağlantısı olmadığı hususunda Babıali’yi ikna etmek ve İstanbul’la yakın ilişki kurmak için çalışmaktı. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti’nin Makedonya’da reformlar gerçekleştirmesi için gayret etti. Kaldı ki 2 Ağustos 1903 tarihli İllinden Ayaklanması, göreve başlamasından kısa bir süre önce patlak vermişti. Bundan dolayı Osmanlı Devleti’nin güvenini kazanmak için girişimlerde bulunarak 8 Nisan 1904 tarihinde başta komitacı tehlikesi üzere birçok farklı alanı kapsayan iki hükûmet arasında bir antlaşma imzalanmasına olanak yarattı. Bunun dışında Selanik, Üsküp, Edirne vilayetiyle Anadolu’nun birçok bölgesindeki hapishanelerde yatmakta olan 4 bini aşkın Bulgar tutuklunun serbest bırakılmasını sağladı. Bulgar mültecilerinin yaşadıkları yerlere dönüşünü temin etti.⁶³

4.10. İvan Stefanov Geşov

İvan Stefanov Geşov, 1906 yılında başlayan ikinci görev döneminde Bulgaristan Prensliği’nin bağımsızlığını ilan etme sürecine yön veren önemli siyasi aktörlerin başında gelmekteydi. Geşov, 23 Temmuz 1908 tarihinde duyurulan II. Meşrutiyetten kısa bir süre sonra Sofya’ya gönderdiği bir telgrafla bağımsızlığın ilan edilmesine dair düşünceleri iletmişti. Çünkü kapıkethüdasına göre II. Meşrutiyet, Bulgarlara kazanımlar getirmeyecekti ki yeni yollar aramak gerekmektedir. Bu yol da Bulgaristan’ın bağımsızlığıydı.⁶⁴ Ancak dönemin Bulgar hükûmeti, olayların gelişimine göre hareket edilmesinden yana oldu. Atılabilecek bir adımın Bulgaristan Prensliği

.....

62 Aleka Strezova, “Poslanitsi na Dırjavnata Nezavisimost,” s. 312.

63 Valentin Kitanov, “Grigor Naçoviç i Preodolyavaneto na Opasnostta ot Voenen Konflikt Mejdu Knyajestvo Bulgariya i Osmanskata İmperiya prez 1903 g.,” *Upravlenie i Obrazovanie*, V/3 (2009), s. 170-172.

64 Aleka Strezova, “İvan Stefanov Geşov-Politik, Obştestvenik i Diplomat,” *Nezavisimostta na Bulgariya 1908 g.-Pogled ot XXI vek, Sbornik dokladi ot mejdunarodnata naučna konferentsiya, provedena v Sofiya na 19-20 septemvri 2008 g.*, (Sofya: İstitut za İstoriçeski İzsledvaniya pri BAN, 2010), s. 348-350.

açısından tehlike arz etmesinde çekinildi.⁶⁵ 12 Eylül 1908 tarihinde İstanbul'da tertip edilen ve yabancı elçilerin adına verilen yemeğe Geşov'un davet edilmemesi, bağımsızlığın ilan edilmesinde dönüm noktalarından bir olarak kabul edilebilir. Zira Bulgar kapıkethüdası bu organizasyona davet edilmemesinin ardından Osmanlı başkentinden ayrılarak Sofya'ya gitti.⁶⁶ Babıali aslında Berlin Antlaşması'nın yarattığı statükoya uygun olarak hareket edip böyle bir karar almıştı. Sofya'da görevli Osmanlı komiseri sürece yön vermeye çalışsa da ikili ilişkiler söz konusu olay neticesinde oldukça kötüleşti.

Dönemin Bulgar Başmüdürü Aleksandır Malinov'a göre "Geşov'un olayı bağımsızlık konusunu güçlü bir şekilde gündeme getirmek için mükemmel bir fırsattı".⁶⁷ Bu doğrultuda II. Meşrutiyet, Şark demir yollarında yaşanan grev ve Geşov'un yemeğe davet edilmemesi gibi mevcut siyasi ortamın Bulgarlar açısından uygunluğu, Sofya hükümetinin bağımsızlığını ilan etmesine giden süreci hızlandırmıştı ki Bulgar hükümeti nitekim 5 Ekim 1908 tarihinde bağımsızlığını duyurdu.⁶⁸ Geşov'a göre öyle bir davranışta bulunmasaydı, Bulgaristan'ın bağımsızlık ilanı bir vakit daha gecikmiş olacaktı. Zaten Sadrazam Kâmil Paşa'yla yaptığı görüşmede kendisinin yemeğe davet edilmemesinin siyasi sonuçları olabileceğini söyleyerek üstü kapalı bir şekilde 5 Ekim'i işaret etmişti.⁶⁹

5. İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığının Lağvedilmesi

Bulgaristan Prenslığı, 5 Ekim 1908 tarihinde ilan edilen bağımsızlıkla yaklaşık olarak otuz yıl süren Osmanlı Devleti'ne bağlılığını sonlandırdı. Bulgarların bağımsızlığı 6 Nisan 1909 tarihinde yapılan bir antlaşmayla Osmanlı Devleti nezdinde tanındı. Bu da her

.....
65 Elena Statelova, Radoslav Popov i Vasilka Tankova, *İstoriya na Bılgarskata Diplomatsiya 1879-1913 g.*, (Sofya: Fondatsiya "Otvoreno Obştestvo, 1994), s. 379-380.

66 Mithat Aydın, "Bulgaristan Yol Ayrımında: İvan E. Geşov Meselesi," *Belleten*, 77/280 (Aralık 2013), s. 1078-1079.

67 *Dokumenti po Obyavnyavane na Nezavisimostta na Bılgariya 1908 godina, iz Tayniya Kabinet na Knyaz Ferdinand*, sıs. Tsv. Todorova i El. Statelova, (Sofya: Bılgarska Akademiya na Naukite, 1968), s. 32.

68 Statelova, Popov i Tankova, *İstoriya na Bılgarskata Diplomatsiya*, s. 378-387.

69 Strezova, "İvan Stefanov Geşov," s. 349.

alandaki statülerin ve kavramların değişmesine sebep oldu. Bunlardan biri İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığı idi. Kapıkethüdalığı, 21 Mayıs 1909 tarihinde yayımlanan bir buyrukle elçilik statüsü kazandı ki kapıkethüdası, orta elçi ünvanını aldı. Bu doğrultuda İstanbul'a atanan ilk Bulgar orta elçi Mihail Sarafov oldu.⁷⁰

Sonuç

İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığı, genel hatlarıyla bakıldığında Sofya hükümetinin benimsediği devletleşme ve teşkilatlanma sürecine katkıda bulunan en önemli Bulgar siyasi kurumlardan biriydi. Kapıkethüdalığı vasıtasıyla müstakil bir devlete yönelik çalışmalar içerisinde olunarak Osmanlı hükümetinden o yönde taleplerde bulunuldu. En önemlisiyse bağımsız devlet refleksiyle hareket edilip Berlin Antlaşması'nın belirlediği sınırların dışına çıkılması adına hamleler yapıldı. Bazı durumlarda kuvvetle muhtemel Yunanistan, Sırbistan, Romanya örneğinde olduğu gibi bir süre geçtikten sonra bağımsızlığın elde edileceği kaçınılmaz bir gerçeklik olarak düşünüldüğünden dolayı bağımsızlık sonrasına yönelik hazırlıklar yapıldığı dikkat çekmekteydi. Bulgar tüccar vekâletlerinin açılmasına vesile olunması ve bunların bir konsolosluk statüsüne sahip bir müessese gibi faaliyet yürütmesi siyasi anlamda geleceğe hazırlık olarak görülebilir.

İstanbul Bulgar Kapıkethüdalığının Dragan Tsankov ve Mariko Balabanov ile başlayan süreci, bağımsızlığın ilan edilmesine değin sürdü. Bulgarlar açısından ilk büyük kazanım niteliğinde değerlendirilebilecek Osmanlı Devleti'nin Hariciye Nezareti üzerinden yazışmaların yapılacağı olması, uluslararası anlamda siyasi bir mesaj niteliği taşımaktaydı. Burada açıkça siyasi statüsü anlamında iki eşit devletin var olduğu izlenimi yaratılmak istenmiştir ki bunda bir dereceye kadar başarılı olduğu söylenebilirdi. Zaten Bulgar Kapıkethüdalığı aracılığı ve girişimleri neticesinde Bulgarlar adına elde edilen kazanımlar, bazı durumlarda Berlin Antlaşması'nın maddelerinin kâğıt üzerinde kalıp yaptırım gücünün olmadığına işaret etti. 1883 yılı itibarıyla Bulgar prensinin nişan dağıtmaya başlaması, bağımsız bir devletin hükümdarının yapabileceği bir eylemdi. Aynı şekilde Bulgar hükümetlerinin Ayastefanos'taki ön antlaşmanın belirlediği sınırla-

.....

70 Taşev, *Ministrite na Bulgariya 1879-1999*, s. 404.

İSTANBUL BULGAR KAPIKETHÜDALIĞI (1879-1909)

ra ulaşmak ana hedefi olduğundan dolayı Şarki Rumeli Vilayeti ve Makedonya üzerinde karar almaktan geri durulmadı. Hatta bu amaç doğrultusunda Berlin Antlaşması açıkça yok sayılarak Şarki Rumeli Vilayeti işgal edilip Bulgaristan Prensiği sınırlarına dâhil edildi. Diğer taraftan Bulgar Eksarhlığı vasıtası ve Bulgar Kapıkethüdalığının desteğiyle Makedonya'ya dair dinî anlamda kazanımlar elde edilerek bölgeye kolayca nüfuz edilmesinin önü açılmış oldu.

